

Abdulahkim TUĞLUK*

**SÜLEYMAN NAZİF'İN HİCİVDEKİ USTALIĐI:
BEAU SHERİF'İN BOŞ HERİF'E DÖNÜŐÜMÜ (İNCELEME-METİN)***

Öz

Boş Herif, Süleyman Nazif'in satir niteliğindeki küçük bir risalesidir. Bu eser, dönemin Hariciye Nâzırı Said Paşa ve oğlu Şerif Paşa'yı hicveden bir risalecik olarak değerdendirilebilir. Boş Herif, Süleyman Nazif'in hicivdeki üslûbunu ve nesirdeki keskinliğini ortaya koyan bir eserdir. Eserde Said Paşa ve Şerif Paşa şiddetli bir biçimde (ciddi şekilde) tenkîd edilmiş ve tenkîdin seviyesi kimi zaman önemli ölçüde ağırlaşmıştır. Bu çalışma Süleyman Nazif'in '*Boş Herif*' eserindeki ibarelerin tarihi gerçekliğini sorgulama ve tartışma amacıyla değil, eserdeki ironiyi, paradoksları ve hiciv üslûbunu değerdendirme amacıyla yapılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Şerif Paşa, Said Paşa, Boş Herif, hiciv

**INGENUITY OF SULEYMAN NAZIF ABOUT IRONY:
TRANSFORMATION OF BEAU SHERIF TO 'BOŞ HERİF'**

Abstract

Boş Herif is a satirical booklet of Süleyman Nazif. This work is evaluated as a booklet that satirizes Foreign Service Minister Said Paşa and his son Sherif Paşa. Boş Herif is a booklet that reveals satiric wording of Süleyman Nazif and his sharpness in prose. In this booklet, Said Paşa and Şerif Paşa have been criticized seriously and degree of this criticize has been quite heavier sometimes. This study has been done on the purpose of evaluating the irony, paradox and satiric wording of the booklet, not for query and discussion the historical reality of expressions in Süleyman Nazif's Boş Herif.

Keywords: Sherif Paşa, Said Paşa, Boş Herif, irony

* Arş. Gör.; Dicle Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü,
atugluk@dicle.edu.tr

• Bu çalışma 26-27 Mart 2015'te Diyarbakır'da yapılan 'Said Paşa ve Süleyman Nazif Sempozyumu'nda sunulan ve daha sonra bildiri kitabında basılacak olan bildirinin genişletilmiş ve geliştirilmiş halidir.

Giriş

Türk Edebiyatının ve Türk sosyal ve siyasi hayatının bir dönemine damgasını vuran Süleyman Nazif, nesir alanında usta bir isim olarak dikkat çekmektedir. Süleyman Nazif'in edebiyat, tarih ve diğer sosyal meselelerle alakalı olmak üzere birlikte 800'ü aşkın makalesi, bunun yanı sıra 30'u aşkın kitabı mevcuttur.¹ Dolayısıyla her ne kadar edebiyat camiasında ve edebiyat tarihlerinde Servet-i Fünûn dönemi şairi olarak şöhret kazansa da Süleyman Nazif'in nazma göre nesirle daha çok haşır neşir olduğu ifade edilebilir. Nitekim hitâbetiyle hep ön planda olan Süleyman Nazif'in İstanbul'da Piyer Loti günü münâsebetiyle yaptığı konuşmanın ardından halkın yaşadığı heyecan hali 24 Kânûn-u Sâni (Ocak) 1920 tarihli İleri Gazetesi'nde şu ifadelerle yer almıştır:

“Süleyman Nazif Beyin nutku heyecanlar ve gözyaşları arasında hitam bulurken on bin kûsur kadın ve erkeğin eli mütemediyen çırpıyor üstadı alkışlıyordu.”

Süleyman Nazif'in hitâbetinin ve nesrinin en önemli özelliklerinden başlıcası dilindeki keskinlik ve sivriliktir. Birçok yazısında kendisini gösteren bu durumun, müellifi dönemin birçok münekkit ve diğer sivri kalemleriyle karşı karşıya getirdiği bilinmektedir. Bir hâdiseyi veya kişiyi sorgularken hamâsî söylemiyle dikkat çeken Süleyman Nazif'in 'Boş Herif' adlı eseri ise başlı başına müşahhas ve üslûbu kendine has, ironik taşlamalar barındıran küçük bir fasikül olarak kayıtlara geçmiştir. Bu eserin dönemin entelektüel olarak ifade edilen şahısları arasında önemli bir tartışma konusu olduğu ve bu çerçevede siyasi ve edebî bir polemik oluşturduğu da muhakkaktır.

'Boş Herif' Hakkında

'Boş Herif' Süleyman Nazif tarafından 1910 tarihinde kaleme alınmış ve tabettirilmiştir. 'Boş Herif' sıfatının asıl muhatabı Şerif Paşa'dır. Ancak eserde Şerif Paşa'nın babası Said Paşa'nın da önemli ölçüde yer aldığı görülmektedir. Bu eserde geçen Said Paşa, belagat alanındaki çalışmasıyla da tanınan Diyarbakırlı siyaset ve ilim adamı Said Paşa ve 8 defa Sadrazamlık yapmış Küçük Said Paşa ile Said Halim Paşa'dan farklı bir kişidir. Şerif Paşa'nın babası olan Said Paşa sefirlik görevinde bulunmuş ve Hariciye Nazırlığı yapmış bir devlet adamıdır. Aslen Süleymaniye'li olan Said Paşa Abdulhamîd'le iyi ilişkiler kuran bir şahıstır. Zaten Süleyman Nazif'in 'Boş Herif' eserinde baba-oğul olan Said Paşa ve Şerif Paşa'ya hakaret ederek yermesinin önemli nedenlerinden biri de Said Paşa'nın Sultan Abdulhamîd'le olan iyi ilişkileridir.

Şerif Paşa nâm-ı diğer Kürt Şerif Paşa 1865-1951 yılları arasında yaşamış bir devlet adamıdır. Devletin çeşitli kademelerinde bulunmuş ve Stockholm sefirliği görevinde bulunmuş, hakkında bugüne pek çok şey

¹ Muhammet Gür 'Makale ve Mektuplarına Göre Süleyman Nazif' adlı doktora tezinde Süleyman Nazif'in makale ve mektuplarının nerdeyse tamamının bibliyografyasını vermiştir.

yazılmış bir Paşa'dır. Onu vatan haini ve ayrımcılıkla suçlayanlarla birlikte Osmanlı'nın o günkü şartlarında devlet değerlerini savunan ve sonrasında milli mücadeleyi de destekleyen yazılarından dolayı savunanlar da azımsanmayacak derecede çoktur.

Süleyman Nazif bu esere 'Boş Herif' ismini harf oyunu ile vermiştir. Eserde anlatıldığına göre, Edhem Paşazade Halil Bey'in bir gün Şerif Paşa'ya Fransızca *güzel* demek olan *beau* ifadesi ile hitap ederek *Beau Şerif* demesi üzerine Süleyman Nazif kendi tabiriyle Türkçenin çevikliğinin de yardımıyla Beau'nun kısaltması olan Bo'yu Şerif'in ilk harfi olan ş ile birleştirerek boş'a dönüştürmüştür. Bununla birlikte Şerif sözcüğünün Fransızca'daki yazımı olan *Sherif ifadesindeki -s harfi çıkarılarak sherif ifadesi herif* şeklinde değişmiştir. Böylece *beau sherif* ifadesinin *boş herif'e* dönüşmesi iki türlü bir mecaz ve ironiyi muhtevasında barındırmaktadır. Süleyman Nazif bu ifade değişimi için şunları söyler: "*Şerif Paşa i'tikâdımızca bu cinâs-ı muhik ile her şeyden ziyâde iftihâr edebilir.*"

Aslında Boş Herif benzetmesi o dönemde başka muhitlerce de kullanılmış ve gazete lisanıyla da neşredilmiştir. Özellikle Şûrâ-yı Ümmet gazetesinin Şerif Paşa'yı muhalifliğinden dolayı tenkît ettiği yazılarda bu sıfattan bahsedilmiştir. Buna mukabil Şerif Paşa da kendisine yöneltilen ithamlar ve tenkitlere cevâbî yazılarla mukabele etmiştir. Hatta Şûrâ-yı Ümmet gazetesinin 3 Teşrin-i Sâni 1325 tarihli yazısına 'Şûrâ-yı Ümmet yahut Numûne-i Denâet Risâlesi' adlı bir eser ile cevap veren Şerif Paşa'nın bu risâlesi İttihat ve Terakki Cemiyeti tarafından yasaklanmıştır. (Aslan, 2011: 31)² Şûrâ-yı Ümmet gazetesinin Şerif Paşa'yı tenkid ettiği yazısında 'Boş Herif' lakabı ile ilgili satırlar şöyle yer almaktadır:

'Boş Herif lakabıyla mevsûm Şerif Paşa'nın sefirliğe adem-i liyâkati cümlece müselleme olduğu gibi şimdiye kadar on nefere kumanda itmemiş bir süvari zâbitinin müfettişliğe tayinine Cemiyetin katiyen delâlet itmeyeceği kendisine ifhâm idilince muğber olmuş Cemiyetten istifa etmiş ve 31 Vak'a-i İrticâ'iyyesi'nde en ziyâde medhaldâr bulunanlardan biri olmuştu' (Aslan, 2011: 40)

Şûrâ-yı Ümmet gazetesinin isnatlarına ve Süleyman Nazif'den mülhem boş herif lakabını kullanmasına karşın Şerif Paşa yazdığı risâlede isnatların büyük bir çoğunluğuna cevap verir. Şerif Paşa'nın 'Boş Herif' isnâdına karşılık verdiği cevap aşağıda verilmiştir:

'Şerif Paşa ehliyetsizdir. Kifâyetsizdir. Dır... Dır... Dır. Pekala pekala bu kadar ehliyetsiz bu derece kifâyetsiz bir boş herif nasıl olur da Bulgaristan Krallığı'nın husûlüne, 31 Mart Hadisesi'nin tertib ve icrâsına Girit'in bilmem nesine hizmet ve delâlet idebiliyor? Bunda zerre kadar selâmet fikri ve mantık yoktur. Bu derece boş kafalı heriflerin tenvir-i efkâr-ı ammeye hizmet perdesine

² Taner Aslan ilgili çalışmasında Şerif Paşa'nın sözü geçen eserinin metnini vererek metin üzerinde bir inceleme yapmış ve Şerif Paşa'nın İttihat ve Terakki Cemiyeti ile olan çatışmasına ayrıntılı şekilde yer vermiştir.

bürünerek ikbâl ve istikbâliyle oynamaktan zevk almaları ağılanacak hallerdendir.' (Aslan, 2011: 45)

'Boş Herif'in Muhtevasına Dair

'Boş Herif' eserinde müellifin Şerif Paşa ve Said Paşa hakkındaki isnatlarının mahiyeti ve başta Şerif Paşa olmak üzere Said Paşa ve Sultan Abdulhamîd aleyhindeki eleştirisinin tonu ve müellifin hiciv diline yansımaları olmak üzere dikkat çeken iki önemli husus bulunmaktadır.

Evvvela ilk hususu kısaca arz etmek gerekirse eserden hareketle Süleyman Nazif'in Said Paşa ve Şerif Paşa hakkında böyle bir eser yazmasının en önemli gerekçelerinden biri Süleyman Nazif'in Şerif Paşa'yı jurnalcilikle suçlamasıdır. Nitekim eserin kapağında şu ifadeler yer alır: "*Stockholm Sefiri Sâbık Jurnalci Şerif Paşa'nın Şahsiyle âb u Ceddinin tercüme-i hâlini mutazammındır.*" Sadece Şerif Paşa'yı değil babası Said Paşa'yı da jurnalcilikle suçlayan Süleyman Nazif, bu mevzûyu hep paşaların Sultan Abdulhamîd'le olan bağlantısına getirir:

Sevk-i ihtiyaç veya ilcâ-yı cehl ü gaflet veya tekâzâ-yı esbâb-ı diğerle hafiyelik etmiş olanları bile af etmek istemeyen efkâr ve ahlâk-ı münevvere-i Osmâniye, milyonlarının kütle-i muazzaması üstünden en şeni' jurnalleri Kızıl Sultana arz eden bu boş ve bomboş herifi acaba nasıl telakki eder?... (s.10)

Bu eserde ve Süleyman Nazif'in diğer birçok eserinde olduğu gibi Abdulhamîd'le ilgili pest tabirler dikkat çeker. Nazif, Abdulhamîd için, o dönemde birçok ismin istimal ettiği *Kızıl Sultan* ifadesini bu eserde de birkaç defa kullanır. Yine bu eserde Abdulhamîd için *tâcdâr-ı hunhâr* ifadesini kullanmaktadır. Süleyman Nazif Şerif Paşa'yı Mithat Paşa'yı jurnallemesinden dolayı da ayrıca sert bir şekilde eleştirir. Midhat Paşa'yı çok seven Süleyman Nazif şu sözlerle Şerif Paşa'yı yerer:

Midhat Paşa gibi bu ümmetin en büyük adamına -haşa sümme haşa- (hâin-i devlet ve millet ü memleket) diyen bir hâin-i devlet ve millet ü memleket, bir hafiyeye, bir alçak nazar-ı ümmette Kızıl Abdulhamîd'den, Yağız Tahsin'den cani Fehim'den, Çerkes Muhammed'den daha mı mümeyyizdir?... (s.13)

Burada sayılan diğer isimler Sultan Abdulhamîd döneminde saraya jurnal getirdiği iddia edilen dönemin meşhur kişileridir. Bunun yanı sıra hem Said Paşa hem de Şerif Paşa'nın devletin kaynaklarını rüşvet, iltimas vb. yollarla kullanmalarından yakınan Süleyman Nazif her ikisinin de servet biriktirme telaşı içinde olduğunu ifade eder. Ayrıca Şerif Paşa'nın Stokholm'deki sefirliğine ve Avrupa'nın farklı şehirlerindeki ateşelik görevine de değinen Süleyman Nazif, Şerif Paşa ve babasının sadece nişan kapma ve şöhret olma peşinde koştuklarını ifade eder. Süleyman Nazif'in biraz sonra örnekleriyle de göstereceğimiz ifadelerle Şerif Paşa'yı ağır şekilde eleştirmesi tabii ki bazı soru işaretlerini de beraberinde getirir. Nitekim daha sonraları milli mücadelede Yunanlılara karşı küçük bir eser hazırlayan, bu hususta Paris'teki Türkleri organize ederek Yunanlıların ve Ermenilerin haksız

olduğunu ifade eden ve Paris'te İslam âlemini müdafaa için kurulan bir cemiyete yardımda bulunan Şerif Paşa'nın Süleyman Nazif tarafından bu şekilde tahkir edilmesi o dönemin siyasi çalkantıları arasında Nazif'in bu kadar sert davranmasının farklı bir mecrası olduğunu düşündürmektedir.³ İlki Şerif Paşa'nın Kürtlerle ilgili faaliyetleridir ki Süleyman Nazif buna hiç değinmemiştir. Diğer bir ihtimal de -ki kuvvetle muhtemeldir- Süleyman Nazif'in Abdulhamîd'e olan düşmanlığından kaynaklanan fikirleri ve Mithat Paşa meselesinde Şerif Paşa'nın takındığı tavidir. Nazif'in bu eserdeki birçok beyanının hakikat anlamında tadile muhtaç olduğu ve birçoğunun mübalağalı bir öfke seli halinde yazıldığı fark edilmektedir.

Süleyman Nazif 'Boş Herif' adlı eserinde Muallim Naci'den de bahseder. Onun Said Paşa'nın özel kalemligi görevini yürütmesine değinen Nazif, Muallim Naci'yi bu hatasından ötürü 'zavallı' diye niteler:

Said Paşa'yı adam zannıyla Yenişehir'den beri arkasına takılmış olan zavallı Muallim Nâci -fakat maaşını mektûbî kalemi mümeyyizliğinin tahsisâtından almak şartıyla- Paşa'nın kitâbet-i hâsiyesini ifâ ediyordu. (s.5-6)

Müellif, Muallim Nâci ile ilgili eleştirisini yaparken Muallim Nâci'nin Paşa ile arasının iyi olduğu döneme ve araları bozulduktan sonraki döneme ait iki farklı şiirini ve yine Muallim Nâci'nin Paşa'ya sitemde bulunduğu dönemdeki şiirini tahmîs eden Hamdî ismindeki bir zâtın iğneleyici şiirine de yer verir. Böylece müellif tenkîdine somut deliller getirerek kendisini bir bakıma haklı göstermek azminde görünür.

'Boş Herif' ile ilgili ikinci husus eserin 'hiciv dili' noktasında yoğunlaşmaktadır. 'Boş Herif'te müellif, muhataplarını tenkit ederken üslûbunu kimi zaman 'tehzîl' derecesine getirir. Muhataplarını ağır ifadelerle yeren müellif bu hususta herhangi bir nazar-ı müsamaha göstermez ve izahat verme ihtiyacı duymaz. Buna göre Süleyman Nazif'in Şerif Paşa ve babası Said Paşa'ya karşı olan husumetinin ne kadar şiddetli olduğu anlaşılabilir. Bunun yanı sıra Süleyman Nazif'in cümlelerinin yer yer kaba mizaha kaydığı ve kimi cümlelerinde ironiyi de kullanarak 'satir'in en ağır örneklerini verdiği söylenebilir. Müellif Süleyman Nazif'in üslûbunda kimi zaman muhatabını karşısına alıp bütün tenkitlerini muhatabının yüzüne söylüyormuşçasına bir ses duymak mümkündür. Bunu teyit için metinden bazı parçalar bağlamları ile birlikte aşağıda zikredilmiştir:

Eserin hemen başında Süleyman Nazif'in niyetini belli ettiği şu ifadeler yer alır: *Bazı çehre ve mâhiyetler vardır ki ne kadar istitâr etmek istese yine en çirkin hutût ve eşkâliyle nümâyân olur. Koca Avrupa'nın aksâm-ı şimâlinde on sene Kızıl Sultân'ı temsil etmiş olan Şerif Paşa bunlardan ve bunların en alçak ve iğrençlerindedir. (s.2)*

Süleyman Nazif ilerleyen yerlerde Şerif Paşa'yı neseben de küçük düşürme gayretine girer ve onu ağır ifadelerle hicveder:

³ Ayrıntılı bilgi için lütfen TDV İslam Ansiklopedisi 39. cilt *Şerif Paşa* maddesine bakınız.

Bu mahlûkun Süleymâniyeli Said Paşa namında bir peder-i ma'rûf ve müsecceli vardır. Fakat bu denî dünyaya kimin sulbünden geldiğini hatta anası ve nerede doğduğunu belki babası bile bilmez (s.2)

Nazif'in, hicvettiği kişinin soyunu inkâr edecek derecede matbûat lisanıyla ifadeler sarf etmesi onu nesrinin ne derece hicve kolay çevrilebileceğini göstermektedir. Nitekim edebiyat tarihi kitaplarında mizaç olarak keskin bir lisâna ve düşündüğünü söylemekten çekinmeyen bir fitrata sahip olduğu belirtilen Süleyman Nazif'in bu özelliği yukarıdaki örnekle de doğrudan örtüşmektedir.

Süleyman Nazif Şerif Paşa'nın Potsdam'da askeri okula girememesini ise şöyle iğneler:

Çünkü hizmet-i Osmâniye'de bulunan Prusya'lı ceneraller Mekteb-i Sultânî'nin bu şâkird-i sâbıkını her türlü mâcera-yı şen'iyile tanıdıklarından Şerif Paşa'yı o koca Potsdam mekteb-i harbiyesinin midesi hazm edemezdi. (s.3)

Süleyman Nazif'e göre Şerif Paşa'nın babası Said Paşa mevki kazanmak için etek öpen ve baş eğen bir karaktere sahiptir:

Riyâ ve tabasbus Said Paşa'nın şîâr-ı mahsûsu idi. Her yerde etekler öpe öpe ve bazı mehâfilde mechûleti ma'lûmat sûretinde sata sata Tırnovi Mutasarrıflığına kadar irtikâ etti. (s.4)

Said Paşa'nın babasını paşa yapmak istemesini hicveden Süleyman Nazif, onu murdarlıkla suçlar:

Abdulhamîd bendegân-ı sâdıkının âb u ceddine mîr-mîranlık vererek (Hüseyin)i paşa yaptı. Fakat evlâd u ahfâdının 'uruk-u redâetindeki hûn-ı hayât dâima fûrû-mâye ve daima murdârdır!(s.9)

Süleyman Nazif kimi yerlerde üslubunu daha da ağırlaştırır ve hakaretin dozunu artırır:

Şerif Paşa imzâsıyla bir müddetten beri intişar eden müzahrefâtı okumak ve okutmak zahmetine ihtiyar edenlere sorarız ki, bu gibi şerâit dahilinde yetişmiş olan bir adamdan ne hayır beklenilir!.. Hususıyla o adam fitraten ahmak ve habîs de olursa!...(s.9)

Ahvâl ve vekâyi-i cariyeden şu anlaşılıyor ki Şerif Paşa inkılâbdan evvel ikiyeüzlü imiş, inkılâbı müteâkip yüzsüz olmuş. O kadar çirkin bir ibtidâyâ bu kadar iğrenç bir intihâ tabii idi. (s.11)

Süleyman Nazif'in yukarıdaki ifadelerde düşmanlığını iyiden iyiye belli ettiği ve muhatabını adeta hedef gösterdiği anlaşılmaktadır. Yine Paşa'nın inkılâbdan evvel ikiyeüzlü inkılâbdan sonra ise yüzsüz olduğunu ifade ederek yaptığı ironi de hiciv dili bakımından dikkate değer bir örnek olarak gösterilebilir.

Müellif metnin başka bir yerinde ise daha da ileri giderek, Şerif Paşa ve babası Said Paşa'yı, tâcdâr-ı hunhâr dediği Sultan Abdulhamîd'den bile daha galîz tabirlerle yerer. Müellif utanmak hasletinin Said Paşa ve Şerif Paşa'da olmayışını ifade ederken şu tabirleri kullanır:

“Fakat utanmak öyle bir kabiliyet-i necîbedir ki Şerif gibilerin ne âbâ vü ecdâdı mahiyetine ne evlâd ü ahfâdı hilkatine tenezzülnümâ-yı sukût olur. Hatta Said Paşa'nın meşhur zelzele günü Abdulhamîd'e alenen icrâ etmek istediği bir temelluk-u kelbânededen, her türlü hasâisi hoş ve hasâisden başka her şeyi Şerif'in lakab ve mahiyeti gibi boş gören o tâcdâr-ı hûnhâr bile öğrenmişken vatanperver Şerif Paşa'nın pederi utanmamıştı!...” (s.8-9)

Süleyman Nazif metnin sonunu da tıpkı başında olduğu sert ifadelerle bitirir ve ironik bir dille Şerif Paşa'yı unutulmaya mahkûm etme yolunu seçer. Müellif Süleyman Nazif'in bunun için dayandığı nokta ise abartılı bir unutulmuşluk olan 'nisyân-ı müebbedin ka'r- siyâhî'dir:

Bu ikiyüzlü hafiyenin akli varsa bir nisyân-ı müebbedin ka'r-ı siyâhına ilticâ etmeye çalışsın. Yoksa muhakkak bilsin ki ensâl-i âtiye evlâdının efvâh-ı la'netinde tükürükten başka bir şey olamaz. (s.14)

Sonuç

Süleyman Nazif'in *Boş Herif* adlı eserinin gerek dil ve üslup yönünden gerekse de muhteva yönünden önemli eleştirilere konu olmaktadır. Bu eser Süleyman Nazif'in nesrinin sivriliğini göstermedeki başarısıyla öne çıkmaktadır. Öte yandan bu eser Süleyman Nazif'in kimi siyasi görüşlerini de yansıtmaya açısından siyasî ve tarihî bir vesika niteliği de taşımaktadır. Ayrıca bu küçük risâle, muhatabını yerme noktasındaki aşırıkları ve ilginç ironik söylemleri içermesi nedeniyle taşlama (satirik) edebiyatının da dikkat çeken eserlerinden biri olarak gösterilebilir. Bununla birlikte Boş Herif adlı metnin, başta muhtevasında bulundurduğu iddialar ve muhataba yöneltilen ağır söylemler dolayısıyla sadece edebî anlamda değil tarihi ve politik anlamda da tekrar değerlendirilmesi gerektiğini söylemekte yarar vardır. Özellikle Sultan Abdulhamîd hakkındaki ifadelerinde aşırıya kaçtığı düşünülebilecek olan Süleyman Nazif'in daha sonra Abdulhamîd'den özür niteliğindeki yazdığı bir manzûme onun bu noktadaki aşırılığını açıkça ortaya koymaktadır.

Kaynakça

ASLAN, Taner, Saidpaşazade Mehmed Şerif Paşa Muhalefeti ve İkinci Meşrutiyet Döneminde Yasaklanan Bir Risalesi, Tarih Araştırmaları Dergisi, Cilt XXX Sayı 30, sayfa 1-48.

BİRİNCİ, Ali, 'Şerif Paşa' Maddesi, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, 39. Cilt 39, sayfa 1-2.

GÜR, Muhammet, Makale ve Mektuplarına Göre Süleyman Nazif, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Danışman Birol Emil, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü 1992 İstanbul.

Süleyman Nazif, Boş Herif, Ahmed İhsan ve Şürekası Matbaacılık Osmanlı Şirketi, 1910 İstanbul.

İleri Gazetesi, 24 Kânûn-i Sâni 1920 tarihli sayısı.

EK

[1]* BOŞ HERİF

Stockholm Sefir-i Sâbıkı Jurnalci Şerif Paşanın Şahsiyle Âbâ vü
Ceddinin Tercüme-i Hâlini Mutazammındır

İkinci Tab'

1910

* Orijinal metindeki sayfa numarasını gösterir.

Şerif Paşa (Boş Herif)

[2] Bazı çehre ve mâhiyetler vardır ki ne kadar istitâr etmek istese yine en çirkin hutût ve eşkâliyle nümâyân olur. Koca Avrupa'nın aksâm-ı şimâlinde on sene Kızıl Sultân'ı temsil etmiş olan Şerif Paşa bunlardan ve bunların en alçak ve iğrençlerindedir.

Kendi nâmûs ve vicdânı gibi satılmış birtakım müsteâr kalemlerle Paris'ten masûm ve zannımıza mütevâliyen çirkâb-ı tezvîr isâle etmek isteyen bu vatanperver maskeli hafiye, devr-i sâbık enkâz-ı müdevvere ve mülevvesesinin en utanmazını teşkîl eder. Bu bir acîbedir. (Nâmûs ve hamiyet) gibi elfâz-ı mukaddeseyi sık sık lisân ve kaleme almak suretiyle me'âlf-yi beşeriyeye mütevâliyen işkenceler etmekte olan acûbe-i ahlâk ve hilkatın redâet-i cibilletini eşkâl ve derecâtiyle tanımak için menşe-i meş'ûmiyle hayât-ı rezîlesinin sergüzeştini birer birer tedkîk etmek îcâb eder.

Bu mahlûkun Süleymâniyeli Said Paşa namında bir peder-i ma'rûf ve müsecceli vardır. Fakat bu denî dünyaya kimin sulbünden geldiğini hatta anası ve nerede doğduğunu belki babası bile bilmez.

Herkesin fârik-ı nîk ü bed olabileceği birisine pâ-y-endâz-ı nâz [3] olunca Şerif Paşa'yı mekteb-i Sultânî'ye -be-irâde-i seniyye- kaydettiler. İki sene evvele kadar bir mekteb-i leylîye irâde-i hükümdârî ile kayd olunmak fakîr birisinin o terbiyetgâh-ı umûmîdeki hakk ve rızkını çalmak demek idi.

Her ay Hazine-i Devletten yüzlerce lira çeken pederi Saîd Paşa'nın senede otuz lirayı mahdûmunun tahsiline fedâ etmek istemez bir hasîs ve nâkis olduğunu bu vakıa isbât eder. Şerif Paşa vaktiyle Meşveret'in⁴ tab'ı için verdiği paraların makbuzuna bedel, Mekteb-i Sultânî'nin taksîm-i 'ilm ve haberlerini neşr etseydi, lime lime olan nâmûs-u adem-i me'nûsuna belki küçük bir yama (v)urabilirdi.

Bir aralık Mekteb-i Sultânî'den çıkarılması iktizâ etti. Çünkü (fârik-ı nîk ü bed olabileceği) o senede ve o mahalde Şerif Paşa'nın şişkin 'azalâtı her türlü müştehiyât-ı şenîaya her dem küşâd bir vâsita-i teskîn olup kalmıştı. Pangaltı'daki Harbiye Mektebi bu rezâlet-i meşhûreyi kabul edemezdi. Peder-i derbederi o tarihte Berlin sefiri bulunuyordu. Masârif-i tahsîliyeden kurtulmak suretiyle yetiştirmek, daha doğrusu bir maâşa nâil etmek istediği oğluna askerliği Almanya'da öğretmek eshel iken kâbil olmadı. Çünkü hizmet-i Osmâniye'de bulunan Prusya'lı ceneraller⁵ Mekteb-i Sultânî'nin bu şâkird-i sâbıkını her türlü mâcera-yı şenîiyle tanıdıklarından Şerif Paşa'yı o koca Potsdam mekteb-i harbiyesinin midesi hazm edemezdi. Mahûd Lökok Paşa'nın delâletiyle (Sen Siyer)⁶ [4] mektebine mâl ettiler. Şerif Bey Mekteb-i Sultânî'ye giderken 'avâtıf-ı esdika-nevâzî-i pâdişâhîden rütbe-i sâniyye sınıf-ı

⁴ İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin resmi yayın organı olan ve Paris, Brüksel ve Cenevre'de yayımlanan gazetedir. Gazetenin nâşiri olan Ahmed Rıza Bey hatıralarında gazetenin maddi destekçileri arasında Stockholm Sefiri Şerif Paşa'yı da sayar. Gazetenin Fransızca eki 'Mechveret' adıyla çıkmıştır. (Bakınız: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi Meşveret Maddesi Cilt 29 sayfa 396-398, yıl 2004)

⁵ General

⁶ Saint Siyer; Fransızca orijinal adı: Saint Cyr.

mütemâyize ile be-kâm olmuştu. Sen Siyer mektebine bu rütbenin forması veya lakabıyla devam etti. Fazla olarak Paris Sefâreti'nde bilmem ne ateşesi idi.

Şerif Paşa'ya bu sırada (boş herif) lakabı tevcih edildi. İsm-i hakikîsinden ziyâde iştihâr eden bu vâsıf-ı muhakkın târihçesi bilinmek fena değildir. Şerif Paşa, şâhid-i esvâk u bâzâr gibi her şeyden ziyâde güzelliğiyle iftihâr eder bir bî-âr idi. Şimdi müze müdürü bulunan Edhem Paşa-zâde muhterem Halil Bey bir gün Fransızca (güzel Şerif) demek olan (Bo⁷ Şerif) terkiğini latîfeten tertîb ve Türkçe'nin çevikliği de bu terkiib-i tavsifiyeyi (boş herif) sûretine kalb ile mevzû'un ileyhinin mâhiyetine daha güzel takarrüb etti. Şerif Paşa i'tikâdımızca bu cinâs-ı muhakk ile her şeyden ziyâde iftihâr edebilir.

Şerif Paşa'nın peder-i müsecceli Said Paşa, 'Acem hududu kurbündeki Süleymâniye kasabasında uşaklıkla müte'ayyiş (Hüseyin) adlı bir herifin oğludur. Maişet-i pederin bâr-i aczini tahfîf için on iki yaşında terk-i diyâr ve hâne vü aktâr-ı ba'idede bin şekl ve vâsita ile taharri-i âb u dâne etmeye mecbur olmuştu.

Riyâ ve tabasbus Said Paşa'nın şiâr-ı mahsûsu idi. Her yerde etekler öpe öpe ve bazı mehâfilde mechûleti ma'lûmat sûretinde sata sata Tırnovi Mutasarrıflığına kadar irtikâ etti. [5] Tırnovi sancağında bulunduğu o an, 93 muhârebesinin zamân-ı ilânına müsâdiftir. Tarih der ki: İlk görülen Rus müfrezesine vatan ve makamı gibi arz u haremini de teslim ederek yalın ayak firâr etti.

Said Paşa Tırnovi'den sonra Yenişehir-i Fener'e mutasarrıf oldu. Abdülhamîd'e intisâbı bundan sonradır. Berlin Kongresi'nin menâfi-i memlekete hâdim bazı mukarrerâtını tatbîk veya ta'kîbe me'mûr İngiliz Bigger Paşa Anadolu'yu geşt ü güzâr etmeye me'mûr olmuştu. İngilizlerden gerek müctemî'an, gerek münferiden müteneffir olan Hâkân-ı mahlû' Said Paşa'yı Bigger Paşa'nın muavinliğine, daha doğrusu ahvâl ve harekâtını tecessüs ve ihbâr etmeye me'mur etti. Journallerinin vâsita-i takdimi ma'hûd Hâfız Behrâm Ağa idi. Bu hizmet-i menfûreyi galiba pek ziyâde hüsn-i îfâ etmiş olmalı ki mükâfaten Cezâir-i Bahr-i Sefîd valiliğine tayin edildi. Bu yalnız bir mükâfat değil, başka sebepler de vardı. Evvela, merhûm ve muhterem Sâdık Paşa'ya halef olacak ve bu kara vezîrin ne kadar âsâr-ı fezâili varsa hepsine siyah bir ridâ-yı tahrib ve nisyân çekecekti. Sâniyen edîb-i a'zâm Kemal Bey merhûm o tarihte Midilli mutasarrıfı idi. Bigger Paşa'nın o sâbık mütecessisi hırs-ı 'akûrunun dendân-ı levs-i efşânını bu kâinât-ı edîbe saplanmaya da me'mur bulunuyordu. Said Paşa aldığı ta'limât-ı rezileyi harfiyyen ve hatta fazlasıyla icrâ etmekte kusur etmedi. Vezâreti bu mesa'i-i müstekrehesinin mükâfâtıdır. Said Paşa'yı adam zannıyla Yenişehir'den beri arkasına takılmış [6] olan zavallı Muallim Nâci - fakat maaşını mektûbî kalemi mûmeyyizliğinin tahsisâtından almak şartıyla- Paşa'nın kitâbet-i hâsiyesini îfâ ediyordu.

⁷ Fransızca; Beau

Ateşpâre'de münderiç kasîde-i ma'hûdesiyle bu vezr ü vezâreti tebrike şitâb etti. Kasîde şu bârid kıt'alarla başlar:

Bir lutf ile şehriyâr-ı devrân
Kıldı yine esdikâyı şâdân
Bilmem ne durur sühân-serâyân
Vâcibdir o lutfa arz-ı şükrân
"Âsârına zât-ı Pâdişâhî
Tevcîhe nigâh-ı dikkat etti!!
Sâhib-şeref-i vezâret etti!!
Bir zât-ı saîd ü hayr-hâhı(!)

Muallim Nâci Said Paşa dairesinden günün birinde kovuldu. Abdülhamid'in üdebâdan muhterîz ve hele şuarâdan büsbütün müteneffir bulunduğu hamîleten bu hâdise-i istiskâl ve teb'îdin vukûa gelmiş olduğunu zannedenler tahminlerinde asla musîb değildirlere. Biçare Nâci'nin ikinci derbederliğine sebep (Bo Şerif'in menhûs ve mülevves gençliği olmuştur. Her iştihaya küşâde olan o hân-ı bî-ımtinâna beş dakika mihmân olmak için zavallı Nâci beş sene matbaadan matbaaya sefilâne koşmak suretiyle sedd-i ramak etmek gibi bir felâkete [7] dûcâr oldu. (Nâci'yi Paşa'nın vekilharcı istirkâb etmişti) derler. Her ne ise toprağı hayır getirmesin.

Muallim Naci Said Paşa'dan ayrıldıktan sonra Paşa-yı nimet-nâşinâsa hitaben bir gazel inşâd eder. Bu beyitler o neşîde-i manîdârın eczâsındandır:

Görme cânîler gibi lâıyk bana 'üdvânını
Bir cinayet etmedim ettimse i'lâ şânını!..
Ben ne yazdım sen ne fehmettin garîb efsânedir
Vâhibü'l-idrâk müzdâd eylesün 'irfânını
(Can sıkır!) dersin bir âdem doğru bir söz
söylese
Bir medâhin bin yalan söyler de sıkmaz canını
Olsa vicdânın şu halinden olurdu şermsâr
Dest-i istirdâd-ı Hak selb eylemiş vicdânını

Bu gazeli Muallim'in nâzımü'l-hikemi ma'hûd Hamdî tahmîs etmişti. Simâh-ı umumi huzurunda kâbil-i inşâd olabilecek yalnız şu beytin mesârî'-ı munzama-yı selâsesini numûne olarak buraya derc edebiliriz. Hamiyetli Şerif Paşa'nın namuslu pederi Said Paşa'ya hitaben deniliyor ki:

Sâye-i lütfumda ey a'dâ-nüvâz vü bed-şî'ar,
Sürdüğün ezvâkı nisyân eyledin encâm-ı kâr
Az mı oğlanlar getirmiştin sana leyl ü nehâr?..

[8] Olsa vicdânın şu halinde olurdun şermsâr,

Dest-i istirdâd-ı Hak selb eylemiş vicdânımı!

Boş herif, senenin dokuz ayını İstanbul'da geçirmek suretiyle devam eden Sen Siyer tahsilini gûyâ hitâma erdirerek kolunda üç mü dört mü hatırda değil, fakat birçok sirmalarla göğsünde, yakasında, başında, kışında her yerinde ve her tarafında yine birçok sirmalar olduğu halde İstanbul sokaklarını dolaşmaya başladı.

Babası da Berlin'deki sefâret-i meş'ûmesini itmâm ederek siyâset-i kadîme-i Osmâniye'ye, Abdülhamid'in keyfince yeni bir güzergâh-ı meş'um resm etmek için Hâricîye Nezâreti'nde bulunuyordu. Her gelen seffire karşı, devletin hayatını, menfaatini, haysiyetini unutarak, (Elçi Bey, sana darıldım. Hani ya bizim nişân?... Elçi Bey, sana gücendim. Hani ya bizim oğlanın nişânı?...) takâzâsını o kadar müz'îç ve muttarid surette icrâ eder idi ki nihâyet kendisinin de, ferzend-i hamâkât-mendinin de göğüsleri muhtelif nişânlarla doldu. İşte Şerif Paşa'nın takdîrât-ı ecnebiyeden nasibini istifâyâ vasita olan sebep ve kuvvet budur. Baba, oğul utanmazlarsa bundan istedikleri kadar hisse-yâb-ı mefharet olabilirler. Fakat utanmak öyle bir kabiliyet-i necîbedir ki Şerif gibilerin ne âbâ vü ecdâdı mahiyetine ne evlâd ü ahfâdı hilkatine tenezzülünmâ-yı sukût olur. Hatta Said Paşa'nın meşhur zelzele günü Abdülhamid'e alenen icrâ [9] etmek istediği bir temelluk-u kelbânedden, her türlü hasâisi hoş ve hasâisden başka her şeyi Şerif'in lakab ve mahiyeti gibi boş gören o tâcdâr-ı hûnhâr bile iğrenmişken vatanperver Şerif Paşa'nın pederi utanmamıştı!...

Şerifin büyük babası Hüseyin nâmında bir uşak olduğunu yukarıda söylemiştik. Said Paşa Hâricîye Nazırı iken doksan yaşındaki pederini Süleymâniye'den İstanbul'a getirdi. Ve sürükleyerek Abdülhamid'in huzuruna çıkardı. Süferâdan nişân dilendiği gibi Pâdişah'tan da babasına paşalık istiyordu. Aklınca bu unvân, hasâset-i irak u nisbeti setr edecekti. Abdülhamid bendegân-ı sâdikının âb u ceddine mîr-mîranlık vererek (Hüseyin)i paşa yaptı. Fakat evlâd u ahfâdının 'uruk-u redâetindeki hûn-ı hayât dâima fûrû-mâye ve daima murdâdır!

Şerif Paşa imzâsıyla bir müddetten beri intişar eden müzahrefâtı okumak ve okutmak zahmetine ihtiyar edenlere sorarız ki, bu gibi şerâit dahilinde yetişmiş olan bir adamdan ne hayır beklenilir!.. Hususıyla o adam fitraten ahmak ve habîs de olursa!...

Şerif, gerek Bey, gerek Paşa unvanlarıyla Hâkân-ı mehlû'un yâveri (ve yâver-i harbi) iken münhasıren jurnalcilikle iştilgal ederdi. Adedi (1040)ı bulan bu mel'anetnâmelerin yalnız ikisini mir'ât-ı hakâik-i şuûn olan "Servet-i Fünûn" mecmuası [10] fotoğrafıyla istinsah ederek neşretti⁸. Bu jurnaller meyânında öyle edepsizce yazılmış olanları vardır ki aynen ve tamamen neşri kâbil değildir. Hatta en zararsızlarından olmak üzere ikisini Ahmed İhsan Bey bilhassa intihâb ederek diğerleri için, (gazetemi kirletemem!) demiş, iade etmişti. Jurnallerinin hemen hepsinde o büyük Midhat Paşa'yı gayet edepsizce

⁸ Âhiren iki tanesi daha (Servet-i Fünûn) ile neşrolunmuştu.

hedef-i şetm ü ta'rîz ettikten sonra İngilizler'in efendisine ihanetinden, Ermeniler'in fesadkârlığından bahsedilerek nihayet bî- taraf bir Sadrazamın lüzûmunu hasbe'z-zadâka arz eder. Sadrazamlığa peylemek istediği babasıdır. Bugün utanmadan (vatandaşlarımız) dediği Ermeniler – ki Şerif gibi rezil bir münâfıkı hemşehriler adedinde görmekle bizden ziyade mahcub ve müteessiftirler- en azîz maksad-ı milliyelerinin bu kılıçlı hafiyeye yedinde senelerce âlet-i tezvîr ve mefâsid olduğunu unutmazlar zannederiz.

Sevk-i ihtiyaç veya ilcâ-yı cehl ü gaflet veya tekâzâ-yı esbâb-ı diğerle hafiyelik etmiş olanları bile af etmek istemeyen efkâr ve ahlâk-ı münevvere-i Osmâniye, milyonlarının kütle-i muazzaması üstünden en şeni' jurnalleri Kızıl Sultana arz eden bu boş ve bomboş herifi acaba nasıl telakki eder?...

Şerif'in pederi Said Paşa vefatında yüz yirmi bin lira servet terk etti. Memlekette aç kaldığı için on iki yaşında züll-ü sual ve belki diğer bir çok mezellet-i şenaat iştimalî irtikâb [11] ile terk-i dâr u diyâr etmiş olan bir uşak oğlunun bu miktar metrûkâtı, maâşâtının değil, irtikâbâtının semere-i tasarrufu olabilir. Hakikât budur ki Şûrâ-yı Devlet'ten çıkan her yağlı işten Reis Said Paşa yağlı bir hisse alırdı. Efendisinin kanlı elinden kabz ettiği jurnal câizeleri de başka!...

Şerif'in kendi kadar budala (Fuad) adlı bir biraderi vardır ki daha on sekiz yaşında iken Abdülhamid'in ferikleri sırasına geçmiş ve Fehim ile Çerkes Muhammed'in arasında efendisine selam durmuştu. Bu kardeşlerin böyle mütevâliyen nâil-i terfi' ve taltif olmasına sebep, ailece mütevâliyen irtikâb olunan mel'ânetler idi. Yoksa Abdülhamid, Said Paşa'nın kör gözüne âşik olmamıştı.

Şerif Paşa Stokholm'e defolup gittikten sonra mesleğinin, esasında değil, eşkâlinde bazı tadilât icrâ etti. Bir taraftan saraydaki nifâk ve mel'ânetine devam etmekle beraber diğer taraftan Jön Türkleri elde etmeye çalışırdı. Ahmed Rıza Bey'e verdiği paraların makbuzlarını, hatta terzinin faturalarına kadar ihtimâm ile hıfz ve bilâhare fotoğraflarını neşretmesi bu boş ve alçak herifin maksad-ı milliyeye ne maksatla hizmet etmiş olduğunu gösterir. Ahvâl ve vekâyi-i cariyeden şu anlaşılıyor ki Şerif Paşa inkılâbdan evvel ikiyüzlü imiş, inkılâbı müteâkip yüzüstü olmuş. O kadar çirkin bir ibtidâya bu kadar iğrenç bir intihâ tabii idi.

[12] (Reo-oksidental)e abone olmasını şâyân-ı ta'zîm bir hiss-i saf-ı takdîr ile tahsîn eden Ahmed Rıza Beyin mektubuna terdîf ettiği hâmiş, Şerif Paşa'nın pek münâfık ve edepsiz bir câsus olduğunu ispat eder. Riyasız sübha be-dest olduğunu âlem-i İslâm'a ifhâm etmek isteyen Şerif Paşa yüzüstü ve nâmussuzuna sorarız ki Ahmed Rıza Bey'in (reo-oksidental) mecmuasını okuması mı âdâb-ı İslâmiye'ye mugâyirdir, yoksa madam Şerif Paşa'nın on sene Stockholm ziyâfet ve işrethânelerinde bâziçe-i huzûzat ve hevesât olması mı?... Fakat kadıncağızın bilâhare düşmüş olduğu (mezbele)ye değil, aslen mensûb olduğu bulunduğu âileye hürmeten bu ciheti sükût ile geçelim.

Şerif Paşa münâfıkının İttihâd ve Terakki cemiyetinden sebep-i infikâk-ı Londra sefâretine tayin olunmasıdır. Re'fet Paşa'nın Hâricîye

Nezâretine vukû' bulan me'mûriyetini müteâkib Şerif Paşa mukaddemâ (Meşveret) için vermiş olduğu birkaç kuruş tamene Londra sefâretine tayin olunmasını cem'iyetin delâletinden talep eder. Cemiyet bu gibi icraât-ı devlete karışmak istemiyordu. Karışsa bile Şerif gibi bir herifi Londra sefâretine tayin ettirmek nasıl kâbil ve münâsîp olur ki Hâkân-ı menkûba verdiği jurnallerde daima İngiltere'yi ve İngilizleri mevzû'-u tezvîr ederdi. Böyle mülevves bir mahlûku o mühim makâma çıkarmak, Ümmet-i Osmâniye'nin şân ve haysiyetini cihânın merkez-i siyâsetinde tahkîr ve tezlîl etmektir. O koca [13] İngiltere'de ve hatta bi-had ve bi-pâyân olan müstemlekâtında bir adam tasavvur olunamaz ki Şerif Paşa'nın dest-i mülevvesini gevderîden değil, zırhlı eldivenler içinde bile tutmak istesin, cemiyet bu kadar büyük bir mes'ûliyeti kabul edemezdi.

Şerif Paşa bunun üzerine kızdı, coştı, köpürdü. Kudurdu vekaçtı. 31 Mart hâdise-i irticâyesinde Şerif'in fi'len ve nakden çalışmış olduğu muhakkaktır. Basılmamak ve asılmamak için İstanbul'a gelemiyor, fakat emin olsun ki ufk-u istikbâlinde daima bir dar ağacının zıll-i mürtesimi duracaktır. Şerif Paşa ne istiyor?.. Midhat Paşa gibi bu ümmetin en büyük adamına -haşa sümme haşa- (hâin-i devlet ve millet ü memleket) diyen bir hâin-i devlet ve millet ü memleket, bir hafiye, bir alçak nazar-ı ümmette Kızıl Abdülhamid'den, Yağız Tahsin'den canı Fehim'den, Çerkes Muhammed'den daha mı mümeyyizdir?..

Vaktiyle Ahmed Rıza Bey'le olan münâsebet-i münâfıkânesini çehre-i makâsıda sûtire ittihâz ettiği gibi, şimdi de Nâzım Paşa ile olan muârefesinden bir âlet-i tezkiye çıkarmak istiyor. Nâzım Paşa, dostlarının iddia ettiği gibi, filhakika namuslu bir adam ise şerefine irâs-ı halel etmiş olması lazım gelen Şerif Paşa'nın dostluğundan istiazelerle teberrî etmeli ve Harbiye Nazırı olduğu günlerde Boş Herifin bin türlü şenâyi'-i siyasiye ve rezâil-i ahlakiyeye cây-i tahdîs olan Şişli'deki ma'hûd hanesinde ikâmet etmiş olması tâlî' [14] ve tesadüfün kendisince pek elim bir eseri bulunduğunu i'lân ile yârânının iddiâsını isbât etmeye müsâra'at eylemelidir.

Süleymâniyeli Said ve Mısırlı Halim Paşaların tellâl-i serveti üstünden cihâna hitâbe-perdâz-ı hamiyet olan sâbık Stockholm sefirinin Paris'te kendi gibi serserilere para vererek yazdırdığı hem müstekreh, hem gülünç hezeyannâmelerin birinde, nesl-i hâzırdan katiyen nâ-ümid olduğunu itirâf ile ensâl-i âtiye evlâdına hitâp etmek istiyor. Şaşkın herif bilmiyor ki nesl-i hâzıra mensûb olanlar fenâlıkları yakından göre göre ve Şerif gibi heriflere köprü ve tünel gibi yerlerde omuz ve dirsek vura vura kanıksamışlar ve tevekkül ve tahammül etmeye uzun bir idmân ile alışmışlardır. Bu sebeple Şerif nam mülevvesine karşı daha az çîn-i istikrâh gösterebilirler. Fakat bundan sonra doğacak olanlar başka tıynet ve terbiyededir. Bu ikiyüzlü hafiyenin aklı varsa bir nisyân-ı müebbedin ka'r-ı siyâhına ilticâ etmeye çalışsın. Yoksa muhakkak bilsin ki ensâl-i âtiye evlâdının efvâh-ı la'netinde tükürükten başka bir şey olamaz.